

Kriteriji dopustnosti na Evropskem sodišču za človekove pravice

Peter Kos

Člena 34 in 35 Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Konvencija) določata kriterije za dopustnost (*admissibility criteria*) pritožbe za vsebinsko odločanje. Pravila za sprejemljivost so zelo kritizirana, saj je velik odstotek zadev razglašeni za nesprejemljive. Leta 2003 je Evropsko sodišče za človekove pravice (Sodišče) v obravnavo sprejelo le štiri odstotke zadev, ostale pa je vrnilo kot nesprejemljive zaradi neizpoljenih kriterijev dopustnosti.¹ Člen 34 Konvencije določa kriterije glede strank, ki smejo vložiti pritožbo, medtem ko 35. člen določa kriterije za sprejemljivost.

Namen prispevka je podrobneje analizirati kriterije dopustnosti pritožbe na ESČP, ki jih določata 34. in 35. člen Konvencije. Ostri kriteriji glede sprejemljivosti evropske pritožbe in ureditev, po kateri lahko dokončno o sprejemljivosti odloča sodnik posameznik (14. protokol k Konvenciji), sta bila tudi poglobljena razloga za rusko zavrnitev 14. protokola h Konvenciji.²

I. Člen 34 Konvencije

Status pritožnika

Člen 34 Konvencije določa: *Sodišče lahko sprejme zahteve za obravnavo od katere koli osebe, nevladne organizacije ali skupine posameznikov, ki zatrjujejo, da so žrtve kršitev pravic, priznanih s Konvencijo in njenimi protokoli s strani katere koli visoke pogodbenice.*

Sodišče glede kriterijev za pridobitev statusa stranke v primerih, ko vložijo pritožbo več oseb, ni preveč restriktivno, kljub temu pa je vprašanje statusa stranke povezano z zahtevo, da morajo vsi vložniki trditi, da so žrtev kršitev ene ali več pravic po Konvenciji. Sodišče pri tem ne upošteva nacionalnih pravil in kriterijev glede statusa stranke (*locus standi*).³

V zadevi Kovačič in drugi zoper Republiko Slovenijo⁴ je sodišče najprej

ugotavljalo *locus standi* dedičev originalnega pritožnika, saj je pritožnik med postopkom umrl in so v postopek vstopili njegovi dediči. Sodišče je odločilo, da so glede na dejstvo, da so dediči v postopek vstopili v skladu s sodno odločbo, ti pridobili pravni interes za vstop na mesto pritožnika. Sodišče je pri tem štelo nacionalno dedno pravo kot veljavno pravo glede pravil o dedovanju.

Skupina posameznikov lahko vložijo pritožbo po Konvenciji, če so glede pravnega položaja in pravic v enakem položaju in če zatrjujejo kršitev Konvencije.

V zadevi Guerra in ostali proti Italiji⁵ so prebivalci mesta v Italiji vložili pritožbo po 2., 8. in 10. členu s trditvijo, da s kemično tovarno v bližini obstaja tveganje onesnaževanja. V primeru Balmer-Schafroht proti Švici⁶ je 10 pritožnikov, ki živijo v bližini nuklearne elektrarne, vložilo pritožbo zaradi kršitev členov 2, 6(1), 8 in 13 Konvencije zaradi izdaje dovoljenja za delovanje elektrarni. **Prebivalci naselja** so v judikaturi Sodišča tudi že pridobili status stranke.⁷ V zadevi Muonio Saami

proti Švedski⁸ je pritožbo vložila švedska vas Saami, ker država ni zavarovala in obravnavala njihove zahteve za rejo severnih jelenov.

Gospodarske družbe in družbeniki so v zadevi Pressos Compania Naviera SA⁹ in ostali proti Belgiji pridobili status stranke. Navedena gospodarska družba se ukvarja z ladjarstvom in pomorskim zavarovalništvom in je v pritožbi zatrjevala kršitev Konvencije po 1. členu 1. Protokola in člena 6(1) Konvencije proti Belgiji, ker slednja ni sprejela ustreznih sprememb zakonodaje glede zavarovanja ladijske odgovornosti v primeru malomarnosti.

V zadevi Sunday Times zoper Veliko Britanijo so status stranke pridobili založnik, urednik in skupina novinarjev iz podjetja Sunday Times, ki so zatrjevali kršitev 10. člena zaradi prepovedi objave nekega članka.

Švedski **sindikati** prevoznikov je v pritožbi zoper Švedsko¹⁰ zatrjeval kršitev 11., 13. in 14. člena Konvencije zaradi sistema kolektivnega pogajanja, ki ga je država dovolila le sindikatom zaposlenih v državni upravi.

V zadevi Katoliška cerkev iz Caneë zoper Grčijo¹¹ je cerkev kot **verska skupnost** uveljavljala kršitev po členih 6(1), 9, 14 Konvencije in 1. člena Protokola 1 h Konvenciji, ker ji domača civilna sodišča niso priznavala statusa pravne osebe. Holy Monasteries zoper Grčijo¹² so vložili pritožbo zaradi kršitve Konvencije po 1. členu 1. Protokola in člena 6(1) Konvencije, ker jim je država odvzela lastnino in niso imeli možnosti uveljavljanja sodnega varstva zaradi vračila lastnine pred domicilnimi sodišči. Evropsko sodišče je ugotovilo, da so bile odločitve ruskih oblasti, s katerimi so zavrnile registracijo moskovske enote verske organizacije Salvation army, samovoljne in v nasprotju z načeli spoštovanja svobode veroizpovedi in združevanja – 9. in 11. člen Konvencije.¹³

Nevladna organizacija Kristjani zoper rasizem in fašizem je zoper Veliko Britanijo¹⁴ sprožila pritožbo po 5., 10., 11. in 14. členu Konvencije, ker jim je policija prepovedala organizirati vse javne demonstracije v Londonu.

¹ Leach Philip, *Taking the case to the European court of human rights*, Oxford university press, 2005.

² Ribičič Ciril, *Črn dan za človekove pravice*, Pravna praksa, 11. 1. 2007.

³ In the common law, and under many statutes, *standing or locus standi* is the ability of a party to demonstrate to the court sufficient connection to and harm from the law or action challenged to support that party's participation in the case. WIKIPEDIA.

⁴ Številka sodbe 44574/98, 45133/98 in 48316/99 z dne 6. 11. 2006.

⁵ Številka sodbe 14967/89, 19. 2. 1998.

⁶ Številka sodbe 22110/93, 26. 8. 1997.

⁷ Leach Philip, *Taking the case to the European court of human rights*, Oxford university press, 2005.

⁸ Številka sodbe 28222/95 z dne 9. 1. 2001.

⁹ Številka sodbe 17849/91 z dne 20. 11. 1995.

¹⁰ Številka sodbe 20 z dne 6. 2. 1976.

¹¹ Številka sodbe 25528/94 z dne 16. 9. 1997.

¹² Številka sodbe 13092/87 z dne 9. 12. 1994.

¹³ Katarina Zidar, *Registracija verske organizacije*, Pravna praksa, 12. 12. 2006.

¹⁴ 21 DR 138.

Politična stranka iz Turčije Refah partisi je pridobila status stranke zaradi izpodbijanja odločitve Ustavnega sodišča o razpustitvi stranke in suspendiranja pravic te politične stranke po 10., 11., 14., 17. in 18. členu konvencije.

Državljanstvo in stalno prebivališče nista relevantna glede statusa stranke pred Sodiščem, saj je v 1. členu Konvencije zapisano, da države podpisnice varujejo varstvo pravic po Konvenciji vsakomur znotraj njihove jurisdikcije.¹⁵ Pomanjkanje materialnopravne subjektivitete na splošno ne vpliva na aktivno legitimacijo za varstvo pravic pred Sodiščem. Opravilno nesposobne lahko zastopajo opravilno sposobne osebe. Sodišče je sprejelo stališče, da bližnji sorodnik lahko vloži pritožbo v imenu žrtve, ki je slabšega zdravja. V imenu mladoletnih oseb, ki so tudi lahko vložniki pritožb, pa lahko vlagajo pritožbe starši in odvetniki. V imenu pokojne osebe ne morejo vložiti pritožbe dediči ali sorodniki. Če pa vložnik umre med postopkom, lahko postopek nadaljujejo sorodniki ali dediči, če ima pokojni pravni interes ali če Sodišče meni, da je rešitev zadeve koristna v splošnem interesu. Javne pravne osebe, kot na primer občina, ne morejo vložiti pritožbe pred Sodiščem, saj 34. člen Konvencije določa, da so to lahko le nevladne organizacije ali skupina posameznikov.

Žrtev kršitev konvencije

Sodišče pri presojanju okoliščin po 34. členu Konvencije upošteva samo konkretne okoliščine posameznega primera in ne dopusti abstraktnih preverjanj (*actio popularis*) hipotetičnih kršitev. Sodišče opravi test, po katerem se mora izkazati, da je vložnik osebno ali neposredno prizadet zaradi kršitev pravic po Konvenciji. V judikaturi Sodišča so številne zavrnilne sodbe, po katerih vložniki niso izpolnili tega kriterija – *ratione personae*. Skupnost jehovih prič Francije proti Franciji je v pritožbi zatrjevala, da parlamentarno poročilo izziva represivno politiko ter posledično tudi zakonodajo proti vložniku, vendar je bila pritožba zavrtnjena kot nedopustna z obrazložitvijo, da sporno poročilo ni imelo neposrednega vpliva na pritožnike. V zadevi Agrotmix zoper Grčijo¹⁶ so družbeniki pivovarne vložili pritožbo, ker so lokalne oblasti z raz-

ličnimi pravnimi akti protipravno vplivale na poslovanje družbe, vendar je Sodišče pritožbo zavrnilo, saj ukrepi niso bili uperjeni zoper družbenike, ampak zoper družbo (pritožbo bi lahko vložila pivovarna).

Sodišče zagotavlja varstvo tudi potencialnim žrtvam. Potencialne žrtve morajo sodišču dokazati, da obstaja realno osebno tveganje, da so lahko neposredno prizadete zaradi kršitve Konvencije. Potencialna žrtev so lahko določene osebe ali skupine, ki jih lahko prizadene posamezen ukrep ali opustitev. V primeru Balmer Schafroth proti Švici je vlada Švice trdila, da prebivalci, ki živijo blizu nuklearne elektrarne, ne morejo pridobiti statusa stranke, ker kršitev Konvencije nanje ne more vplivati, saj so preveč oddaljeni, vendar je Sodišče ta argument zavrnilo. Pritožnik, na katerega kršitev Konvencije vpliva posredno, je lahko posredna žrtev kršitev Konvencije zaradi kršitev Konvencije druge osebe. To se lahko zgodi v primeru ožjega družinskega sorodstvenega razmerja ali tudi do tretjih oseb. V zadevi Chahal zoper VB¹⁷ so bili zaradi nameravane izročitve g. Chacala vložniki ne samo Chacal, ampak tudi njegova žena in otroci, saj je kršitev Konvencije posredno vplivala tudi na njihovo pravico do spoštovanja družinskega življenja po 8. členu Konvencije.

Oškodovanje ni pogoj za status žrtve in je stranka lahko tudi pritožnik, ki ne izpolnjuje pogojev za pravično zadoščenje po 41. členu Konvencije. Pritožnik lahko izgubi status žrtve med postopkom, če sklene z državo pogodbenico poravnava za vse medsebojne zahtevke. V takšnem primeru Sodišče med postopkom zavrne pritožbo z obrazložitvijo, da pritožnik nima več statusa žrtve.¹⁸ Vendar civilnopravna satisfakcija ne povzroči praviloma tudi izgube statusa žrtve, saj morajo biti izpolnjeni naslednji pogoji:¹⁹ da državne oblasti priznajo kršitev Konvencije, pridobitev odškodnine in postopkovno obravnavanje tako, da je bilo mogoče oceniti celoten obseg kršitve. Šele v primeru izpolnitve vseh treh pogojev Sodišče statusa žrtve več ne prizna.

Podobno ureditev določa slovenski zakon o varstvu pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja, saj lahko stranka zahteva pravično zadoščenje, če je vložila nadzorstveno pritožbo, ki ji je bilo ugodeno, ali rokovni pred-

log, ki se zagotovi z izplačilom denarne odškodnine, s pisno izjavo državnega pravobranilstva, da je bila kršena pravica do sojenja brez nepotrebnega odlašanja, in z objavo sodbe, da je bila stranki kršena navedena konvencijska pravica.

II. Člen 35 Konvencije

Člen 35 Konvencije določa: *Sodišče sme obravnavati zadeve šele potem, ko so bila izčrpana vsa notranja pravna sredstva v skladu s splošno priznanimi pravili mednarodnega prava in v šestih mesecih od dne, ko je bila sprejeta dokončna odločitev po notranjem pravu.*

Sodišče ne bo obravnavalo nobene posamezne zahteve, predložene na podlagi 34. člena, ki je: anonimna; v bistvu ista kot zadeva, ki jo je Sodišče že obravnavalo, ali ki je že v drugem postopku mednarodne preiskave ali reševanja in ne vsebuje nobenih novih dejstev.

Sodišče bo razglasilo za nesprejemljivo vsako zadevo, predloženo v skladu 34. členom, za katero meni, da ni v skladu z določili Konvencije ali njenih protokolov, da je očitno neutemeljena ali pa da pomeni zlorabo pravice. Sodišče v skladu s tem členom v kateri koli fazi postopka zavrne vsako zahtevo za obravnavo, za katero meni, da je nesprejemljiva.

Izčrpanje pravnih sredstev

Pravilo 6-mesečnega roka za vložitev pritožbe se vedno nanaša na zadnjo odločbo po izčrpanju vseh pravnih sredstev. Dokazno breme glede izčrpanja domačih pravnih sredstev je na pritožniku. Če država pogodbenica v postopku dokaže, da pritožnik ni izčrpal vseh pravnih sredstev in da je v času vložitve pritožbe obstajalo posamezno pravno sredstvo, ki bi lahko učinkovito služilo za uveljavljanje kršitve Konvencije, bo pritožba zavrtnjena kot nesprejemljiva. Vlada mora dokazati, da je bilo v relevantnem obdobju pravno sredstvo na voljo pritožniku v teoriji in praksi. Sodišče v takšnem primeru pogosto naloži državi pogodbenici, naj dokaže, kako so glede zatrjevane kršitve drugi upravičenci uveljavljali kršitev v podobnih primerih. Če država pogodbenica dokaže, da obstaja možnost uveljavljanja kršitve, mora vložnik dokazati, da je to pravno sredstvo izkoristil, ali da možnost uveljavljanja kršitve ni zadostno ali ni učinkovito, ali da so obstajale posebne okoliščine, ki so preprečevale izčrpanje pravnega

¹⁵ Leach Philip, *Taking the case to the European court of human rights*, 2005.

¹⁶ Številka sodbe 14807/89 z dne 12. 9. 1995.

¹⁷ Številka sodbe 22414/93 z dne 15. 11. 1996.

¹⁸ Peter Kempees, *A systematic guide to the case law of European court of human rights*.

¹⁹ Številka sodbe 8130/78 z dne 15. 7. 1982.

sredstva. Vložnik mora v pritožbi navesti okoliščine, ki izkazujejo izčrpanje domačih pravnih sredstev in pravočasnost. Vložnik mora predhodno v postopku pred domačim sodiščem vložiti zahtevo, ki v sami substanci vsebuje enako zahtevo pritožba.

Zakon o varstvu pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja (ZVPSBNO – Ur. l. RS, št. 49/06), ki se začel uporabljati 1. 1. 2007, je v skladu z napolnili Sodišča uredil možnost uveljavljanja kršitve pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja na nacionalni ravni z nadzorstveno pritožbo, predlogom za določitev roka in zahtevo za pravično zadoščenje.

Člen 15 ZVPSBNO je omogočil uveljavitev pravice po 41. členu Konvencije, kar pomeni, da je Republika Slovenija pravico do sojenja uredila popolnoma enako, kot to omogoča Konvencija. Evropsko sodišče bo tudi dodatno razbremenjeno slovenskih pritožb, ki so bile vložene pred začetkom uporabe ZVPSBNO (1. 1. 2007), saj je določil predhodni postopek za zadeve, ki so bile vložene pred veljavnostjo ZVPSBNO zaradi kršitve pravice do sojenja v razumnem roku pred državnim pravobranilstvom oz. pristojnim okrajnim sodiščem po stalnem prebivališču oz. sedežu pritožnika. (Če je pristojno Okrajno sodišče v Kopru, Mariboru ali Ljubljani, pritožnik vložiti tožbo pred Okrajnim sodiščem v Celju.) Pritožnik bo moral izkazati, da je izčrpal pravna sredstva tudi v primerih, ko je vložil pritožbo pred 1. 1. 2007, saj bo moral v primeru nedosežene poravnave z državnim pravobranilstvom **vložiti tožbo** pred slovenskim sodiščem.

Podobno ureditev je uvedla Italija z zakonom PINTO leta 2001, ki je prav tako retroaktivno uvedel dolžnost uvedbe postopka pred domačim sodiščem za pritožbe, ki so bile vložene na Sodišče pred sprejetjem zakona. Evropsko sodišče torej pritožbo zavrne kot nedopustno, če se takšen postopek ne sproži pred domačim sodiščem. Poljska je podoben zakon uvedla leta 2004.

V zadevi Grzinič zoper Republiko Slovenijo²⁰ je Republika Slovenija ugovarjala, da je učinkovito pravno sredstvo glede pravice do sojenja v razumnem roku obstajalo že pred sprejetjem ZVPSBNO, in sicer zaradi 23. in 26. člena Ustave RS ter zaradi možnosti vložitve zahteve pri Državnem pravobranilstvu RS in tožbe pred Upravnim sodiščem RS. Takšen ugovor neizčrpa-

²⁰ Številka sodbe 26867/02 z dne 3. 5. 2007.

nja pravnega sredstva je sodišče zavrnilo z obrazložitvijo, da pred 1. 1. 2007 v Republiki Sloveniji ni bilo učinkovitega pravnega sredstva, in je navedeno pritožbo spoznalo kot dopustno (*declared admissible*).²¹

Vendar je kljub temu, da je v tej zadevi sodišče ugotovilo kršitev pravice do sojenja v razumnem roku in prisodilo odškodnino v znesku 3.700 evrov, prvič ugotovilo (testna sodba), da Republika Slovenija ima zagotovljeno učinkovito varstvo z uveljavitvijo ZVPSBNO po 1. 1. 2007, kar se je kasneje tudi potrdilo v zadevi Korenjak proti RS, ki jo navajam v nadaljevanju.

V zadevi Šubinski zoper Republiko Slovenijo²² se je sodišče glede ugovora RS, da je obstajalo učinkovito pravno sredstvo v RS pred 1. 1. 2007, sklicevalo na zadevi Belinger/Slovenija, številka 42320/98, z dne 2. 10. 2001, in Lukenda/Slovenija, 23032/02, z dne 6. 10. 2005, ter poudarilo, da je bil to sistemski problem, ki je nastal zaradi neustrezne zakonodaje ter neučinkovitosti sodstva. Sodišče je tudi ugotovilo, da vlada ni ponudila nobenega argumenta, ki bi sodišče vodil k spremembi lastno ustvarjene sodne prakse.

V zadevi Korenjak zoper RS²³ pa je Sodišče 1. 6. 2007 razglasilo sodbo, s katero je zavrglo pritožbo pritožnika kot nedopustno z argumentom, da ima RS od 1. 1. 2007 dalje učinkovita pravna sredstva za varstvo pravice do sojenja v razumnem roku, kar vključuje tudi vprašanje zadoščenja, in sicer na podlagi ZVPSND, po katerem morajo vse fizične in pravne osebe, ki so stranke v sodnih postopkih v RS, najprej izčrpati vsa pravna sredstva iz ZVPSND, in sicer pospešitvena pravna sredstva (nadzorstvena pritožba, rokovni predlog), ter sredstvo za zadoščenje in objavo sodbe, in šele nato lahko vložijo pritožbo na ESČP.

Sodišče uporablja 35. člen z določeno stopnjo fleksibilnosti brez pretiranega formalizma. Fleksibilnost je posledica dejstva, da se pravilo uporablja za varstvo človekovih pravic, zaradi česar se izčrpanje domačih pravnih sredstev ne uporablja kot absolutni raz-

²¹ Enako stališče je Sodišče sprejelo v sodbi Mamič zoper Republiko Slovenijo, številka 75778/01, z dne 27. 6. 2006.

²² Sodba številka 19611/04 z dne 18. 1. 2007.

²³ Sodba z dne 15. 5. 2007, razglašena 1. 6. 2007.

log ali kot avtomatični razlog za nedopustnost pritožbe, ampak Sodišče preizkusi tudi okoliščine posameznega primera ter splošni kontekst postopka formalnega zadoščenja v domačem pravu in osebne okoliščine posameznika, predvsem če je posameznik storil vse, kar bi se od njega razumno pričakovalo, da bi izčrpal domača pravna sredstva. Domače pravno sredstvo je na voljo, če lahko posameznik sproži varstvo pravic po Konvenciji neposredno. Sodišče ne upošteva ugovorov vlad držav pogodbenic, ki le teoretično trdijo, da je mogoče na nacionalni ravni uveljaviti ustrezno pravno sredstvo. Zadoščenje bo učinkovito in zadostno, če omogoča pridobitev odškodnine za kršitev pravic po Konvenciji. Če je pravica nacionalnega sodišča pri odločanju o zadoščenju zelo diskrecijska, se takšen postopek ne šteje za zadosten predhodni postopek.

Izjemoma Sodišče prizna tudi obstoj posebnih okoliščin glede izčrpanja domačih pravnih sredstev, vendar pod te posebne okoliščine ne spadajo pravna neukost strank, malomarnost odvetnikov ali depresija pritožnika.²⁴ Sodišče je v primeru Akdivar proti Turčiji²⁵ ugotovilo, da obstajajo posebne okoliščine, saj so administrativne ovire v nacionalnem postopku povzročile, da je predhodni nacionalni postopek popolnoma neučinkovit in sprožitev takšnega postopka ne bi imelo učinkovitih posledic.

V skladu s sodno prakso ESČP mora posameznik glede pritožb, ki se nanašajo na poštenost civilnega postopka ali na domnevno kršitev drugih človekovih pravic, ki so predmet takega postopka, v Sloveniji pravilno uporabiti vsa pravna sredstva, vključno z ustavno pritožbo.²⁶

Rok: 6 mesecev

Šestmesečni rok začne teči od zadnje pravnomočne odločitve v nacionalnem postopku. Rok začne teči od vročitve pravnomočne odločitve stranki ali njenemu pooblaščenču. Če se pravnomočna sodba razglasi ustno, začne teči rok za vložitev pritožbe od razglasitve sodbe dalje. Če sodišče izda primarno neobrazloženo odločbo, začne teči rok od prejema obrazložene pravnomočne odločbe.²⁷ Če

²⁴ *Leach Philip, Taking the case to the European court of human rights, Oxford university press, 2006.*

²⁵ Številka sodbe 21893/93 z dne 16. 9. 1996.

²⁶ *Katarina Zidar in Ana Vilfan, Kdaj in kako podati pritožbo na Evropsko sodišče za človekove pravice, Pravna praksa, 24. 5. 2007.*

²⁷ Številka sodbe 22714/93 z dne 29. 8. 1997.

ni na voljo domačega pravnega sredstva, mora pritožnik vložiti pritožbo v 6 mesecih od dogodka ali odločitve, ki se uveljavlja kot kršitev v pritožbi, v 6 mesecih, odkar je izvedel za dogodek ali odločitev. Kadar se vložiti pritožba zaradi več ponavljajočih kršitev, je najbolj varno vložiti pritožbo v roku 6 mesecev po prvi kršitvi, vendar če so zadeve povezane, se lahko vložiti pritožba tudi v 6 mesecih od zadnje kršitve (*ratione temporis*). Rok je prekluziven, kajti če se izteče na dan, ko je v državi pogodbenici dela prost dan (nedelja/praznik), se rok ne preloži na naslednji dan.

Kot dan vložitve pritožbe se šteje datum, ko pritožnik na ESČP pošlje prvo pismo, v katerem izkaže namen vložiti pritožbo ter navede bistveno pravno in dejansko podlago. Če takega pisma ne pošlje, se šteje datum, ko je poslal izpolnjen obrazec pritožbe, odločilen je datum oddaje na pošto oz. ko je poslan faks.²⁸

V zadevi Švarc in Kavnik zoper Republiko Slovenijo²⁹ je Vlada RS ugovarjala, da je pritožnik zamudil šestmesečni rok, saj se je postopek, ki se je izpodbijal, pravnomočno končal 20. 3. 1997, ko je bila odločba Vrhovnega sodišča RS vročena pritožniku. Vlada RS je trdila, da je bil postopek pred vrhovnim sodiščem zadnje razpoložljivo pravno sredstvo, ki je bilo na voljo pritožniku, ne pa ustavna pritožba, ki jo je po prejemu odločbe vrhovnega sodišča vložil pritožnik na Ustavno sodišče RS. Pri tem se je vlada sklicevala na stališča Sodišča, da je bila ustavna pritožba na ustavnem sodišču glede varstva pravice do sojenja v razumnem roku neučinkovita. Sodišče tega argumenta ni upoštevalo in je sprejelo pritožbo kot pravočasno, ker je bila vložena v roku 6 mesecev po sprejemu sklepa ustavnega sodišča, da se ustavna pritožba zoper odločbo vrhovnega sodišča zavrže kot nedopustna.

Neskladnost pritožbe z določili konvencije

Tretja točka 35. člena Konvencije določa, da Sodišče za nesprejemljivo razglasi vsako zadevo, ki ni v skladu s Konvencijo ali je očitno neutemeljena ali pomeni zlorabo pravice. Koncept neskladnosti s Konvencijo ima štiri vidike.

²⁸ Katarina Zidar in Ana Vilfan, *Kdaj in kako podati pritožbo na Evropsko sodišče za človekove pravice*, Pravna praksa, 24. 5. 2007.

²⁹ Številka sodbe 75617/2001 z dne 8. 5. 2007.

a) Jurisdikcija države – *ratione loci*

Zatrjevana kršitev Konvencije se je morala zgoditi na območju jurisdikcije posamezne države pogodbenice. To je sicer primarno teritorialno vprašanje, vendar bo sodišče ponudilo varstvo zaradi kršitev na območju, kjer država izvaja dejanski nadzor. Nekoliko posplošeno se pojem oblast v mednarodnem javnem pravu nanaša na vpliv države na ljudi, ki so na njenem suverenem ozemlju, ter na oblast, ki jo ima nad svojimi državljani ter tudi diplomatskim osebjem, policijo in vojsko, ki deluje v tujini.

Najpomembnejše je torej načelo ozemeljske vezi. To načelo v svoji zrcalni podobi pomeni, da če država nima dejanskega učinkovitega nadzora nad nekim ozemljem, za tamkajšnje dogodke ne more biti odgovorna.³⁰ Od tega načela obstajajo izjeme, če država izvaja učinkovit nadzor nad ozemljem druge podpisnice, če država izvaja učinkovit nadzor na območju meja držav podpisnic Konvencije in če država izvaja oblast nad določeno osebo.

b) *Ratione materiae*

Pritožbe glede kršitve pravic, ki jih Konvencija ne vsebuje, so zavrjene kot nedopustnosti. Ob tem se upošteva, da je Konvencija živ mehanizem in Sodišče je dolžno upoštevati in interpretirati Konvencijo v luči sedanjih okoliščin, in ne namena piscev Konvencije v času nastanka.

Zaradi tega se morajo vlagatelji zavedati možnosti posameznih določil, ki so se skozi čas tako razvila, da padejo na področje Konvencije.

c) *Ratione temporis*

Pritožbe zoper države, ki niso ratificirale Konvencije ali sprejele pravice do individualne pritožbe na relevanten datum, bodo razglašene za nesprejemljive (pomembna tabela o sprejetju/ratifikaciji Konvencije posamezne države). Če so se posamezne okoliščine pojavile pred veljavnostjo Konvencije in so se nadaljevale še po Konvenciji, je lahko predmet pritožbe le tisti del, ki zadeva kršitev po ratifikaciji Konvencije.^{31, 32}

³⁰ Matija Longar, *Odgovornost držav za kršitve EKČP, nastale zunaj njihovih meja*, Pravna praksa, 25. 1. 2007.

³¹ Številka sodbe 48553/99 z dne 25. 7. 2002. Rusko transportno podjetje Sovtransavto je zoper Ukrajino vložilo pritožilo zaradi ukrepov za zmanjšanje njenege deleža v ukrajinskem javnem podjetju, zaradi česar je vložnik izgubil nadzor nad družbo. Vlada Ukrajine je ugovarjala, da se je dogo-

Zaradi navedenega je treba v primeru, ko se je kršitev zgodila pred ratifikacijo Konvencije, temeljito preučiti, ali gre morda za nadaljevano kršitev Konvencije.

d) *Ratione personae*

Ta izključitev na splošno velja za pritožbe, ki so vložene zoper zasebnike ali druge pravne osebe,³³ saj je pritožba na Sodišče dopustna le zoper državo. V primeru, ko država prenese opravljanje določenih nalog na druge pravne osebe, je Sodišče vzpostavilo sodno prakso, da se država ne more rešiti odgovornosti,^{34, 35} in je pritožba v takšnem primeru dopustna.

Odgovornost države je tudi podana, če država ne zagotovi zagotavljanja pravic iz 1. in 3. točke Konvencije, torej če ne zagotovi ustreznega varstva osebam, s katerimi se ravna ponižujoče ali so mučene. Odgovornost države v tem primeru velja tudi za primere, ko so storilci fizične osebe. Sodišče je namreč vzpostavilo sodno prakso, da je drža-

dek zgodil, preden je Ukrajina ratificirala Konvencijo 11. 9. 1997. Vendar je Sodišče razsodilo, da so se ukrepi izvajali trislopesno in da se je zadnja stopnja odvijala že v obdobju veljavnosti Konvencije. Sekvenca dogodkov je torej ustvarila nadaljevano posledico ukrepa, zato pritožba ni bila zavrjena zaradi *ratione temporis*.

³² Številka sodbe 61237/00 z dne 7. 11. 2002. V zadevi Ačimović proti Hrvaški je pritožnik uveljavljal kršitev, ker je Hrvaška vojska uničila njegovo hišo. Vendar ker je bil to enkratni dogodek, ki se je zgodil pred ratifikacijo Konvencije s strani Hrvaške (5. 11. 1997), je Sodišče pritožbo zavrnilo kot nesprejemljivo iz razloga *ratione temporis*.

³³ Philip Leach, *prav tam*, stran 157.

³⁴ Številka sodbe 13134/87 z dne 25. 3. 1993. V zadevi Costello Roberts zoper Veliko Britanijo Sodišče ni sledilo ugovoru države, da ni izvajala telesnega kaznovanja v zasebnih šolah. Sodišče je odločilo, da ima država obveznost zagotoviti otrokom njihovo pravico do izobraževanja vključno z odgovornostjo države za sistem discipline v šolah ne glede na to, ali so šole javne ali zasebne. Prav tako je lahko država odgovorna, ker ne zagotovi ustreznih ukrepov zaradi zaščite posameznikov zoper dejanja drugih posameznikov. Odgovornost države zaradi napačnih ravnanj posameznikov je lahko obravnavana po Konvenciji po 1. in 3. členu, saj 1. člen zahteva od države spoštovanje človekovih pravic po Konvenciji, 3. člen pa določa prepoved mučenja. Država mora zaradi tega sprejeti določene ukrepe (korake) zaradi zaščite posameznikov pred nehumanim mučenjem ali drugim nehumanim ravnanjem tretjih, drugače Sodišče ugotovi kršitev Konvencije.

³⁵ Države morajo zagotoviti ustrezen pravni okvir, ki bo javne in zasebne bolnišnice zavezoval k delovanju, ki bo varovalo posameznikovo pravico do življenja, ter sodne postopke, v katerih bodo lahko svojci uveljavljali odškodnino in omogočili ugotoviti okoliščine smrti ter morebitno odgovornost zdravstvenega osebja. Postopki morajo biti učinkoviti, Katarina Zidar, *Smrt zaradi malomarnega zdravljenja*, Pravna praksa, 12. 1. 2006.

Odvetnik

Leto X, št. 2 (35) - junij 2007

Peter Kos

Kriterij dopustnosti na ESČP

mag. Žiga Stupica

Uveljavljanje zahtevkov samozaposlenih (odvetnikov) za delno pokojnino

dr. Peter Čeferin

Zgodovinski pogled na svobodo in neodvisnost odvetniškega poklica v RS

doc. dr. Konrad Plauštajner

Evropske razsežnosti odvetniške neodvisnosti

dr. Bojan Kukec

Intervju z Nikom Belopavlovičem

va odgovorna v primeru, ko ne vzpostavi ustrezne zakonodaje, ki ima preventivski namen zoper potencialne storilce kaznivih dejanj mučenja ali poniževalnega ravnanja.

V zadevi X in Y zoper Nizozemsko je pritožnik za hčer uveljavljal kršitev Konvencije, ker pred nacionalnimi sodišči ni bilo mogoče sprožiti kazenskega postopka zoper storilca kaznivega dejanja spolnega nasilja. Sodišče je odločilo, da država ni vzpostavila učinkovitega sodnega varstva za pritožnikovo hčerko, za katero so redna nacionalna sodišča predhodno ugotovila, da storilec ni mogel ugotoviti njenih želja zaradi njene duševne bolezni. Sodišče je v tem primeru pritožbi ugodilo in ugotovilo kršitev 8. člena Konvencije.³⁶

Z *ratione personae* bodo zavrjene tudi pritožbe zoper države, ki niso ratificirale Konvencije ali posameznih protokolov. Prav tako spadajo pod to izključitev tudi pritožbe, ko pritožniki niso dokazali statusa žrtve.

Očitno neutemeljene pritožbe in zloraba pravic

Anonimne pritožbe in pritožbe, v katerih je Sodišče že vsebinsko odločalo ter ni navedenih novih navedb, Sodišče zavrže. Postopek pri drugem mednarodnem organu prav tako povzroči nedopustnost pritožbe (npr. postopek pri Komiteju ZN za človekove pravice).

Pritožba je razglašena za nesprejemljivo kot očitno neutemeljena, če predhoden preizkus *prima facie* ne razkrije nobenih kršitev Konvencije. Zato je veliko pritožb zavrženih in je ta razlog velik filter za obravnavo pritožb. Takšen primer je tudi, kadar pritožnik le navaja iste pritožbene razloge, kot jih je navedel že v postopku, in šteje Evropsko sodišče za nadaljnjo instanco.

Zloraba pravic je po 3. točki 35. člena konvencije prav tako razlog za zavrnitev pritožbe. Takšne so na primer nadležne pritožbe ali pritožbe v napačnem jeziku, ki so lahko zaradi tega zavrjene kot nesprejemljive. Prav tako so to lahko pritožbe, ki temeljijo na falsificiranih dokumentih ali ki prikrivajo pomembne informacije. Prav tako se lahko pritožba zavrne, če namenoma temelji na neresničnih dejstvih ali namenoma izpušča pomembna dejstva. Po 3. točki 35. člena Konvencije bodo zavrjene politične pritožbe ali tiste, ki so

³⁶ Številka sodbe 8978/80 z dne 26. 3. 1985.

namenoma vložene zaradi pridobitve publicitete.³⁷

Zaključek

Sodišče lahko razgласi pritožbo za nedopustno ves čas postopka, vendar je vladam dovoljeno podajati ugovore z vidika nedopustnosti, samo dokler se sodišče ne spusti v vsebinsko reševanje zadev. Vendar lahko vlade držav tudi naknadno podajo ugovor nedopustnosti, če se med postopkom pokažejo nova dejstva ali če pritožnik vloži novo pritožbo. Pogosti razlog za nedopustnost pritožbe je izčrpanje domačih pravnih sredstev in 6-mesečni rok za vložitev pritožbe. *Ratio* Konvencije glede izčrpanja domačih pravnih sredstev je, da lahko država predhodno vsako kršitev Konvencije ustrezno obravnava in omogoča pravno zaščito v nacionalni zakonodaji.

V zadevi Korenjak proti Sloveniji, ki jo je Sodišče razglasilo 1. 6. 2007, je Sodišče vzpostavilo testno sodbo, s katero je poudarilo, da ima Republika Slovenija s 1. 1. 2007 sprejeto učinkovito zakonodajo, ki omogoča varstvo pravice do sojenja v razumnem roku, in pritožbo zaradi tega kot nedopustno zavrnilo.

Sodišče se zaveda tudi kritik, ki jih je deležno zaradi ostrih kriterijev glede dopustnosti pritožbe, saj se prevelik odstotek pritožb zaradi tega ne obravnava. Člen 7 14. protokola pri tem tudi določa, da o nedopustnosti lahko dokončno odloči sodnik posameznik, kar je bil še dodaten razlog za zavrnitev ratifikacije 14. protokola (npr. Rusije). Zavrnitev ratifikacije 14. protokola pa posledično zavira razvoj delovanja in ugleda Sodišča v državah podpisnicah Konvencije, zaradi česar so kriteriji dopustnosti tudi zelo pomembna tema na sporedu zasedanj, kjer se odloča o vizijah Sodišča v prihodnosti. 14. protokol ima namreč namen omogočiti hitrejše reševanje zadev, saj se Sodišče utaplja v številnih pritožbah in ne more opravljati svojih osnovnih funkcij.

Seminar UIA Strasbourg, 8.–9. marec 2007: Zastopanje pred Evropskim sodiščem za človekove pravice

³⁷ Vir prispevka so referati v okviru seminarja *PLEADINGS AT ECHR*, ki ga je organiziralo Svetovno združenje odvetnikov UIA marca 2007 na Evropskem sodišču za človekove pravice v Strasbourg, ki sem se ga udeležil.

Spletno oko

Slovenija se je z nedavnim odprtjem spletne prijavnice točke <www.spletno-oko.si> pridružila državam, ki omogočajo prijavo otroške pornografije ali sovražnega govora na internetu. Anonimno prijavo lahko poda vsak uporabnik interneta, kadar meni, da je na internetu naletel na otroško pornografijo ali sovražni govor. Prijavitelj najprej izpolni kratek prijavnici obrazec. Ključna informacija v obrazcu je naslov spletne strani, na kateri je domnevno nezakonita vsebina. Prijavna točka Spletno oko prijavo pregleda in jo, če oceni, da gre za domnevno nezakonito vsebino, posreduje policiji. V celotnem postopku – od prijave nezakonitih spletnih vsebin do ustreznega ukrepanja – se prijavnica točka in policija ukvarjata izključno z vsebino, podatki o prijavitelju pa se ne hranijo.

Sicer pa deluje Spletno-oko.si v okviru komunitarnega programa Varnejši internet plus in organizacije INHOPE, koordinator je Center za metodologijo in informatiko FDV Univerze v Ljubljani, pri projektu pa sodelujejo tudi Zveza potrošnikov Slovenije in sekcija slovenskih ponudnikov internetnih storitev pri GZS oz., kot člani svetovalnega telesa, tudi Vrhovno državno tožilstvo Slovenije in Policija.

Sicer pa INHOPE, krovna organizacija spletnih prijavnih točk za nezakonite vsebine na internetu, skrbi za povezovanje in sodelovanje med več kot dvajsetimi tovrstnimi točkami v EU, glavna cilja organizacije pa sta odstranitev otroške pornografije s spleta in zaščita mladih pred škodljivo in nezakonito uporabo interneta.

(So)delovanje teh točk se je izkazalo za učinkovit ukrep v boju za zmanjšanje nezakonitih vsebin na internetu, pri slovenski prijavnici točki pa vodijo tudi evidenco števila prijav in jo objavljajo na vsakih šest mesecev. »Od 1. marca, tj. odkar prijave pregledujemo, smo prejeli več prijav sovražnega govora kot otroške pornografije,« je za PP pojasnila koordinatorica projekta mag. Katarina Krapež in pozvala uporabnike, naj se na Spletno oko obrnejo le v primerih, ko naletijo na sovražni govor in otroško pornografijo, ne pa denimo v primeru razžalitev in obrekovanj.

Pripravil: **Boštjan Koritnik**